

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 17 mars 1893 kl. 12 midd.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om införande af tyska språket såsom obligatoriskt läroämne vid rikets folkskolelärareseminarier.

Vid innevarande riksdag har uti en inom Andra Kammarerna väckt och till kammarens första tillfälliga utskott remitterad motion, n:o 54, herr Chr. Bülow föreslagit:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte tillse, att tyska språket infördes som obligatoriskt läroämne vid rikets folkskolelärareseminarier».

Efter att hafva erinrat om sin vid föregående lagtima riksdag väckta motion (n:o 9) rörande införande af engelska språket såsom obligatoriskt läroämne vid rikets folkskolelärareseminarier och fasta folkskolor motiverar motionären förslaget på följande sätt:

»Tillfälliga utskottet n:o 1, som i fjor afstyrkte min motion om engelska språket, yttrade sig deremot för tyska språket i följande anförande:

»Utskottet har icke velat bestrida, att det kunde vara lämpligt att införa undervisning i ett främmande språk vid folkskolelärareseminarierna. Tvärt om tala åtskilliga skäl för att nu 50 år efter dessa läroanstalters tillkomst tänka på en dylik utvidgning af deras lärokurs. Vid flera utländska anstalter, som afse utbildning af lärare för folkskolan, ingår undervisning i ett främmande språk i lärokursen.

Dock torde der vid lag i främsta rummet *tyska* språket böra förekomma, enär detta språk är för lärarebildningen af långt större betydelse än något annat främmande språk. Yrkanden på införande af undervisning i tyska språket vid folkskolelärareseminarierna hafva ock gång efter annan framkommit inom lärarecorpsen i vårt land — detta redan för tiotal år tillbaka.»

Sedan tyska språket blifvit obligatoriskt läroämne vid folkskolelärareseminarierna och lärare kunna för folkskolorna erhållas, hvilka förmå undervisa i tyska språket, borde det stå församling *fritt* att i sina skolor anordna undervisning i nämnda språk för lärjungarna i folkskolans 5:te och 6:te klasser.

I Norge har man redan infört ett lefvande språk, det engelska, i flera folkskolor, t. ex. i städerna, detta likväl såsom frivilligt läroämne.

De tre stora kulturfolken, Englands, Tysklands och Frankrikes, hafva hvar för sig i sitt modersmål ett språk, hvarmed de kunna sätta sig i förbindelse med, snart sagdt, alla folk.

De små kulturfolken måste söka att rycka upp i deras led på kulturens område, det enda på hvilket äfven de små kunna blifva stora. Att här komma i eftertruppen är till betydlig skada.

Den starka samfärdseln, som nu råder mellan de bildade nationerna, hafva så förändrat förhållandena, att folken måste på den andliga odlingens alla områden vara mera vaksamma än någonsin förut. Också är det svenska folket frikostigt i att uppmuntra den högre undervisningen. Nu gäller det att äfven låta den lägre undervisningen i någon mån få rycka fram.»

Motionären har icke gjort något yrkande om tyska språkets införande i folkskolan, ehuru väl motiveringen ger vid handen, att detta för *honom* är ett framtidsmål. Då utskottet anser, att undervisning i ett främmande språk i regel ligger utanför folkskolans område, kan denna motionärens framtidsplan enligt utskottets åsigt icke utgöra något skäl för det yrkande, hvartill han för närvarande inskränker sig, nemligen att tyska språket skall införas såsom obligatoriskt läroämne vid folkskolelärareseminarierna.

Man har emellertid ur andra synpunkter velat motivera yrkandet på tyska språkets införande såsom läroämne vid seminarierna, i det man framhållit, att folkskolelärarne genom den högre allmänbildning, som derigenom komme att beredas dem, skulle vinna större skicklighet

i afseende på undervisningen i folkskolans nuvarande läroämnen och dessutom förvärfva förmåga att under sin verksamhet i skolans tjänst tillgodogöra sig utlandets förnämsta pedagogiska litteratur. Utskottet vill visserligen ej förneka betydelsen häraf, men tror å andra sidan, att den högre språkbildningen hos folkskoleläraren icke vore för folkskolan af den vigt, att de derigenom vunna fördelarna kunna motväga de olägenheter, som i annat afseende synas skola uppstå genom införandet af ett främmande språk i seminariikursen. Utskottet vill derjemte erinra derom, att folkskolelärarnes utbildning redan nu måste anses motsvara de kraf, som folkskolans nuvarande lärokurser i de flesta fall ställa på deras pedagogiska insigter, och att folkskolans undervisning, der den skötes af yngre lärare, lemnat ett godt resultat. Och äfven om folkskolelärarne förvärfvat sig förmåga att läsa pedagogiska arbeten på tyska språket, synes det utskottet föga antagligt, att den stora mängden af dem skulle anse sig ega behof att studera arbeten af ifrågavarande art eller ens kunna bereda sig tillfälle dertill.

Motionären yrkar, att seminariikursen skall utvidgas genom upptagande af ett nytt läroämne, som skulle kräfva mycken tid och mycket arbete. Kursen omfattar numera en tid af fyra år, och det synes utskottet icke kunna ifrågasättas att förlänga densamma. Då den meningen derjemte är ganska allmän, att seminariieleverna redan under nuvarande förhållanden ofta öfveranstängas, är det uppenbart, att inhemtande af nödig insigt i tyska språket icke kan ega rum, utan att undervisningen i andra ämnen inskränkes. Motionären har icke närmare angifvit, huru han tänker, att detta borde anordnas. Utskottet är icke heller i tillfälle att lemna en utredning, huruvida undervisningstiden i något eller några af nu föreskrifna läroämnen kan utan skada inskränkas, men betviflar för sin del, att detta låter sig göra i den omfattning, att plats kan beredas för ett så omfattande ämne som ett främmande språk. Men äfven om mau utgår från den uppfattning, att införande af tyska språket i seminariekursen skulle medföra väsentliga fördelar för folkskolan, bör man icke göra ett bestämdt yrkande derpå, utan att det först blifvit klart utredt, att sådant låter sig verkställas. I anseende till det helt och hållet outredda skick, hvori denna fråga för närvarande befinner sig, anser sig utskottet därför icke kunna förorda, att Riksdagen nu gör ett uttalande i ämnet.

För öfrigt vill utskottet påpeka, att, ehuru den förevarande frågan behandlats vid ett par folkskoleläraremöten och der omfattats med sympatier, den likväl icke synes hittills blifvit föremål för något liffigare intresse vare sig från folkskolelärarnes eller seminariilärarnes eller från

den för folkskolefrågor intresserade allmänhetens sida, och hemtar utskottet äfven derifrån ett stöd för sin mening, att motionärens yrkande icke för närvarande bör bifallas.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet,

att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1893.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation

af herrar *E. Hammarlund, J. Persson, E. Norman* och *E. A. Zotterman*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Motionären har för sitt förslag anfördt tvenne skäl. Det ena — som han för egen del synes tillmäta största betydelsen — går derpå ut, att folkskolans lärare och lärarinnor borde erhålla undervisning i tyska, *på det att de sedan i sin ordning måtte kunna meddela undervisning i detta språk åt lärjungarne i folkskolans femte och sjette klasser.* Att detta senare kommer att ske finner motionären vara af högsta vigt för hela vår odling. »De tre stora kulturfolken, Englands, Tysklands och Frankrikes, hafva — säger han — hvar för sig i sitt modersmål ett språk, hvarmed de kunna sätta sig i förbindelse med snart sagdt alla folk. De små kulturfolken måste söka att rycka upp i deras led på kulturens område, det enda, på hvilket äfven de små kunna blifva stora. Att här komma i eftertruppen är till betydlig skada. Den starka samfärdseln, som nu råder mellan de bildade nationerna, har så förändrat förhållandena, att folken måste på den andliga odlingens alla områden vara mera vaksamma än någonsin förut. Också är det svenska folket

frikostigt i att uppmuntra den högre undervisningen. Nu gäller det att äfven låta den lägre undervisningen i någon mån få rycka fram.»

Det andra af motionären anförda skälet har han lånat ur det utlåtande, hvarigenom Andra Kammarens första tillfälliga utskott vid 1892 års lagtima riksdag afstyrkte hans då väckta motion om *engelskans* införande vid seminarierna och de fasta folkskolorna. Efter uttalande af den åsigten, att undervisning i främmande språk måste anses tillhöra stadiet *öfver* den egentliga folkskolan och att på grund häraf folkskoleläraren i allmänhet ej behöfver vara kompetent att *meddela undervisning* i ett sådant, framhöll nämnda utskott, att frågan, hvad seminarierna anginge, måste ställa sig helt annorlunda, *i fall man betraktade densamma ur den pedagogiska fackbildningens synpunkt*. Genom att underkänna motionärens fordran rörande engelska i folkskolan har utskottet — heter det — icke velat bestrida, att det kunde vara lämpligt att införa undervisning i ett främmande språk vid folkskolelärareseminarierna. Tvärt om tala åtskilliga skäl för att nu, 50 år efter dessa läroanstalters tillkomst, tänka på en dylik utvidgning af deras lärokurs. Vid flera utländska anstalter, som afse utbildning af lärare för folkskolan, ingår undervisning i ett främmande språk i lärokursen. Dock torde der vid lag i främsta rummet, *tyska* språket böra förekomma, enär detta språk är för lärarebildningen af långt större betydelse än något annat främmande språk. Yrkanden på införande af undervisning i tyska språket vid folkskolelärareseminarierna hafva ock gång efter annan framkommit inom lärarecorpsen i vårt land — detta redan för tiotal år tillbaka. Till en början kunde måhända ämnet införas som valfritt. Ett försök vid ett af seminarierna vore utan tvifvel på sin plats.»

Som man lätt finner, äro nu anförda skäl af helt olika natur, och de böra derfor bedömas hvar och ett för sig.

Hvad det förra angår delar utskottet visserligen helt och hållet motionärens åsigt, att det är på kulturens område, som äfven de små nationerna kunna blifva stora, och att de för detta ändamål böra låta sig angeläget vara att ej allenast uppmuntra den högre undervisningen, utan äfven låta den lägre i någon mån få rycka fram. Häraf följer emellertid ingalunda, att utskottet skulle medgifva rigtigheten af den tanke, som synes ligga till grund för motionärens resonnement, nemligen att nämnda framryckande skulle åstadkommas hufvudsakligast der-

igenom, att ett främmande språk, vare sig engelska eller tyska, blefve införlifvadt med folkskolans ämneskrets. Folkskolans höjande måste bestå i ett allt fullkomligare utvecklande af just *de* undervisningsmedel, hvilka, på samma gång de motsvara barndomsålderns särskilda bildningsbehof, tillika äro egnade att bibringa folkskolebarnen sådana kunskaper och färdigheter, som komma dem till väsentlig nytta i deras framtida lif. För detta ändamål bör man i främsta rummet tillgodose de delar af undervisningen, hvilka äro af betydelse dels såsom underlag för allmänt mensklig och medborgerlig bildning, dels såsom grundläggande förberedelse för det praktiska arbetet. Ur ingen af dessa båda synpunkter kan man emellertid på folkskolans läroplan kräfvat något rum för studiet af ett främmande språk. Detta skulle blott göra intrång på hvad som här måste anses långt viktigare. Folkskolans undervisningstid är knapp. Man måste därför begränsa sig till sådana ämnen, som äro nödvändiga, samt vinnlägga sig om, att undervisningen i dessa måtte blifva så grundlig, att den gifver håg och förmåga för vidare studier äfven efter den korta folkskoletidens slut.

Häremot skulle visserligen från motionärens ståndpunkt kunna invändas, att det dock gifves åtskilliga större handels- och industriorter, der undervisning i ett främmande språk skulle vara af vigt för ett ganska betydligt antal af folkskolans mera försiåkomna lärjungar. Om på sådana orter folkskoleväsendet är så fullständigt utveckladt, att barnen få genomgå icke allenast de vanliga båda småskoleklasserna och de derpå följande fyra folkskoleklasserna, utan efter dem ännu en femte och sjette folkskoleklass (»högre folkskola»), då kan det utan tvifvel anses lämpligt, att i dessa senare meddelas undervisning äfven i ett främmande språk, och i så fall böra vederbörande lärare vara härtill kompetenta. Men dylika orter utgöra ytterst sällsynta undantag, och att staten endast med hänsyn till deras behof af språkkunniga folkskolelärare skulle företaga en ombildning af sitt seminarieväsende, innebär tydligen ett allt för öfverdrifvet anspråk.

Utskottet har alltså icke kunnat biträda det skäl för motionärens förslag, som skulle ligga deri, att läsning af ett främmande språk borde införas i folkskolans femte och sjette klass.

Helt annorlunda gestaltar sig frågan, om man i likhet med Andra Kammarens första tillfälliga utskott vid 1892 års lagtima riksdag betraktar densamma med afseende på dess betydelse för *lärarebildningen*.

Ur denna synpunkt har den ock blifvit betraktad af de personer den närmast rör, seminarielärarne och folkskolelärarne. Såsom nämnda utskott antydt har den sedan lång tid tillbaka varit behandlad vid läraremötena och inom den pedagogiska pressen. Senast har den under föregående år varit föremål för liflig och mångsidig diskussion och vid två talrikt besökta möten, nemligen Hernösands stifts allmänna folkskoleläraremöte i Hernösand den 18—20 juni samt Lunds stifts tjugofjerde allmänna folkskoleläraremöte i Malmö den 3, 4 och 5 augusti, af hvilka det förra räknade 283 och det andra 709 deltagare. Vid Hernösandsmötet inleddes öfverläggningen af en seminarieadjunkt och afslutades genom antagande af ett utaf en seminariektor formuleradt uttalande, så lydande: »Mötet anser, att det tyska språket först bör på försök införas i ett par seminarier, utan att antalet lärotimmar på lärorummet dock derigenom förökas, och att sedan, om de gjorda försöken utfalla lyckligt, detta språk bör göras obligatoriskt för eleverna i samtliga folkskolelärare- och lärarinneseminarier.» Mötet i Malmö, der såväl inledningsföredrag som resolutionsförslag voro af folkskolelärare, gjorde följande uttalande: »Mötet anser, under förutsättning att icke seminariekursen förlänges, att tyska språket bör införas såsom valfritt undervisningsämne vid våra folkskolelärareseminarier, hufvudsakligen för att sätta läraren i tillfälle att bättre följa med utlandets pedagogiska litteratur, hvarigenom han skulle kunna blifva såväl en bättre uppfostrare som en skickligare undervisare.»

De skäl för dessa och liknande uttalanden, som blifvit anförda, äro i hufvudsak följande.

Folkskolelärarens bildning omfattar *två* väsentligen skilda grupper af ämnen. Ur den ena hemtar han *stoffet* för sin undervisning, ur den andra insigt om lämpligaste *sättet för dess meddelande*. Till den förra gruppen höra sådana ämnen som religionskunskap, modersmålet, historia, geografi, naturkunnighet med flera, hvilkas innehåll läraren har att i passande urval och form bibringa sina lärjungar. Till den senare gruppen åter höra sådana ämnen som själslära, uppfostringslära och undervisningslära, i hvilka läraren måste vara hemmastadd, ej emedan han sedan skall undervisa i dessa vetenskaper, utan emedan han genom dem kommer till klarare kännedom om barnets beskaffenhet samt det naturenligaste sättet för dess handledning och undervisning. De förra ämnena äro gemensamma för alla bildade menniskor. De senare deremot äro utmärkande för läraren såsom *yrkesman*; insigterna i dem utgöra hans speciella *fackbildning*, och det är för *deras* skull, som lärarebildningsanstalterna, seminarierna, egentligen äro till.

I samma mån som det gamla mekaniska undervisningssättet blifvit utdömdt, i samma mån hafva ock folkskolelärarne kommit till medvetande om nödvändigheten af sjelfständigt bedrifna studier i dessa yrkesämnen. Visserligen hafva de på seminarierna fått genomgå vissa kurser häruti. Men det ligger i sakens natur, att sistnämnda kurser endast kunnat utgöra förberedande begynnelse. Sjäslära, uppfostringslära och undervisningslära kunna nemligen lika litet som andra erfarenhetsvetenskaper inhemtas på förhand genom lexor; de måste till sin väsentliga del studeras genom fortgående litteraturläsning hand i hand med den praktiska yrkesverksamheten. Under nu rådande förhållanden är emellertid en dylik fortgående litteraturläsning i vårt land icke möjlig utan kännedom om något främmande språk. Vårt eget lands pedagogiska litteratur är nemligen mycket fattig, och den måste så vara, emedan den ännu ej uppbares af en nog talrik och köpstark läsekrets. Äfven om härtill lägges hvad Finlands, Norges och Danmarks bokverld på samma område har att bjuda, qvarstår emellertid det sakförhållandet, att inga af uppfostringskonstens främste skrifvit på skandinaviskt tungomål, och att man för att finna det värdefullaste och lärrikaste måste gå till de tre stora kulturspråken, tyska, franska och engelska. Att i rent språkligt eller allmänt praktiskt eller litterärt hänseende träffa ett val mellan dessa tre kan vara kinkigt nog, men skall valet ske ur strängt pedagogisk synpunkt, måste det utan tvifvel falla på *tyskan*, enär detta språk på ifrågavarande område har att uppvisa dels de största originalförfattarne, dels den fullständigaste öfversättningslitteraturen.

På grund häraf har ock bland folkskolelärarne den önskan gjort sig allt mera gällande, att Tysklands pedagogiska litteratur måtte blifva dem tillgänglig. Ganska många hafva ock på egen hand skaffat sig den härför nödiga språkfärdigheten. För sådana lärare och lärarinnor, som äro anställda i de större städerna, har detta varit jmförelsevis mindre svårt, i synnerhet sedan på lärarecorpsens eget initiativ och hufvudsakligen genom dess bemödanden frivilliga fortbildningskurser blifvit i åtskilliga af dessa städer inrättade. För det stora flertalet, och särskildt för landsbygdens lärare, stå emellertid dylika tillfällen icke till buds. De hafva visserligen ej sällan ganska godt om tid och skulle därför mycket väl genom sjelfstudier kunna förkofra sig i ämnet, blott de på seminariet erhållit någon handledning i de första grunderna. Men utan all hjälp, öfverlätna endast åt sig sjelfva, kunna de svårigen reda sig dermed.

Såsom af allt detta framgår, skulle tyskan vid seminarierna icke läsas i hufvudsakligen språkligt syfte, ehuru det säger sig sjelft, att

studiet deraf skulle i hög grad främja insigten och färdigheten äfven i modersmålet. Seminarie-eleverna skulle icke behöfva lära tala och skriva tyska, ej heller intränga något djupare i dess grammatiska byggnad eller tillägna sig något mångsidigare eller vidsträcktare ordförråd. Syftet vore blott att låta dem inhemta så mycket, att de vid seminarie-tidens slut kunde tillgodogöra sig innehållet af ett lättare pedagogiskt arbete och sedan vore i stånd att på egen hand gå vidare framåt.

Vid yrkandet på tyskans införande vid seminarierna har man städe förutsatt, att detta hvarken skulle kräfva någon utvidgning af seminarierna med hänsyn till kursens längd eller lärarnes antal, ej heller vålla någon ökad arbetsböroda för eleverna. Redan den nuvarande fyraåriga seminariekursen (hvilken i ogynsamma fall kan svälla ut till fem—åtta-årig) anses af många lärare väl lång, och hvarje åtgärd, som bidrage till dess ytterligare förlängande, skulle helt visst framkalla allmän missstämning hos de merendels fattiga ynglingar, som härigenom skulle få sin anställning uppskjuten och summan af sina studieskulder ökad. Klart är visserligen, att i samma mån folkupplysningen stiger, i samma mån skola och krafven på folkskoleläraren ökas. Men dessa kraf har man tänkt sig tillfredsställda dels genom frivilliga fortbildningskurser, dels genom höjande af de nuvarande fordringarna för inträde i seminariets första klass, alls icke genom upprättande af en femte sådan. För införandet af tyska vore en dylik utvidgning på intet sätt behöflig. Erfarenheten från de land, der ett främmande språk ingår såsom valfritt eller obligatoriskt läroämne vid seminarierna (England, Frankrike, Preussen, Baden, Württemberg, Schweiz, Österrike, Ungarn, Holland, Portugal m. fl.) visar tydligt, att 2 timmar i veckan under de tre senare seminarieåren äro fullt tillräckliga för vinnande af den grundläggande språkfärdighet, som här är ifrågasatt. De nuvarande lärotimmarnas antal behöfde för detta ändamål icke ökas med en enda. De rent språkliga öfningarna, hvilka borde inskränkas till det strängt nödvändiga, kunde nemligen med stor fördel ansluta sig till studiet af svenska språkläran, hvilken enligt nu gällande bestämmelser skall i andra seminarieklassen »fullständigare genomgås», i tredje »ytterligare inskärpas» och i fjerde »afslutas». Som svenska språket i andra klassen har sig tilldelade 5 timmar, i tredje likaledes 5 och i fjerde 4, skulle det lätt kunna afstå minst 1 timme i veckan åt tyskan, helst det härigenom sjelft skulle vinna, icke förlora. Lektyren åter, hvilken borde betraktas såsom hufvudsak och så fort som möjligt fortskrida till genomgående under lärarens ledning af valda stycken ur de stora pedagogiska författarne, tillhör på grund af sin natur ämnet »pedagogik

och metodik», hvilket har åt sig anslagna 2 timmar i andra klassen, 3 timmar i tredje och 5 timmar i fjerde. Uppenbart är, att äfven detta ämne skulle vinna, i fall läsningen af sjelfva originalverken finge undantränga inpluggandet af ett eller annat hemmagjordt kompendium. Önskligt vore visserligen, att någon lättnad i hemarbetet för åtskilliga af de öfriga undervisningsämnena samtidigt blefve beredd. Men bland dem, som något känna förhållandena vid våra seminarier, torde knappast mer än en mening råda derom, att en mycket betydande inskränkning af lexläsningarbetet der kan ske, och att en sådan icke i minsta mån skulle lända det verkliga bildningsresultatet och den verkliga läraredugligheten till skada.

Utskottet har icke kunnat undgå att finna detta från seminarie-lärarnes och folkskolelärarnes sida framställda samt nu af motionären upptagna önskemål i hög grad beaktansvärdt. I olikhet med motionären tror dock utskottet, att det nya läroämnet icke bör med ens införas vid rikets samtliga seminarier, utan att med detsamma helst bör förfaras på ungefärligen samma sätt som förut med slöjdundervisningen d. v. s. att förändringen bör ske steg för steg. Till en början borde det därför införas på försök vid ett par seminarier, ett manligt och ett qvinligt, på det man måtte erhålla någon praktisk erfarenhet om lämpligaste anordningssättet, innan man fortginge vidare på den beträdda vägen. Huruvida deltagandet i förevarande undervisning borde göras valfritt (såsom i England, Frankrike, Preussen, Baden, Württemberg, Österrike) eller obligatoriskt (såsom i Ungarn, Schweiz, Holland, Portugal) har varit en omtvistad fråga; goda skäl hafva anförts för båda yrkandena, för det förra mest från folkskolelärarnes sida, för det senare mest från seminarielärarnes, och utskottet vill därför lemna den sidan af saken oafgjord. Deremot anser sig utskottet på det bestämdaste böra uttala den meningen, att ifrågavarande undervisning bör så ordnas, att den hvarken medför någon tillökning af seminariernas lärarekrafter, ej heller någon den minsta förlängning af tiden för den nuvarande seminariekursen. Hvad den förra punkten angår, måste ju hvarje seminarielärare redan nu ega den kompetens, som fordras för meddelande af de första grunderna, och någon ökning af tjänstgöringstiden har ej varit ifrågasatt. Hvad det senare villkoret beträffar, hafva så godt som alla, hvilka intresserat sig för den ifrågavarande reformen, varit fullständigt ense

derom, att seminariekursens förlängande måste undvikas, enär olägenheterna af en sådan åtgärd helt visst skulle vida öfverväga de fördelar, som man af tyska språkets införande vid seminarierna kan vänta sig.

Utskottet får på grund häraf hemställa,

att kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes på försök låta införa tyska språket såsom läroämne vid ett par af rikets folkskolelärareseminarier, dock utan att den nuvarande seminariekursen härigenom förlänges.»
